

Szabó T. Attila és a néprajztudomány

A Szabó T. Attila műveit méltató, majd a kiteljesedő életművét értékelő írások visszatérően hangoztatják, hogy a nyelvtudóst – sokféle ágazó munkássága okán – föltétlenül a néprajz, az irodalomtörténet és a művelődéstörténet is számon tartja; számos cikke, tanulmánya, könyve alapján magáénak vallhatja. Ő maga sok alkalommal megfogalmazta és interjúkban megerősítette, hogy kutatásaival nemcsak a nyelvtudomány eredményeit, hanem más szakokét is igyekszik gyarapítani. Centenáriumunk emlékülésünk programja szemléletesen tanúskodik erről a törekvésről és a nyomában kialakult széles körű véleményről. Azonban mindjárt hozzá kell tennünk, hogy amikor az emlékülések kívánalmaihoz, egyáltalán az életmű számbavételének gyakorlati formáihoz igazodunk, tehát részenként, tudományterületenként tekintjük át az ünnevelt munkásságát, egy pillanatra sem szabad elfeledkeznünk arról, hogy Szabó T. Attila érdeklődésében – talán néhány ifjúkori évet kivéve – a sokféle ágazás sosem a távolodás, hanem mindig az egységes egész felé mutatott. Más szakok nevében nem beszélhetek, de amennyire Szabó T. Attila munkásságát ismerem, jó okom van a néprajzhoz való kapcsolódáshoz hasonlókra gondolni. Úgy írt néprajzi cikket, hogy sosem adta föl nyelvtudós azonosságát, sőt éppen ez képezi a néprajzi érdekű

írásokban a néprajz számára a többletet. Sosem gondolta magát etnográfusnak vagy folkloristának, jóllehet számos művét fenntartás nélkül néprajzinak fogadjuk el. Előadásunkban elsősorban ezeket tekintjük át, természetesen nem feledkezve el más műveinek néprajzi szempontú szemléléről sem.

Szabó T. Attila néprajzi kapcsolataihoz elválaszthatatlanul hozzátartozik, hogy az első és mindmáig egyetlen, könyvformátumú életrajza néprajzos szerző tollából származik (BALASSA IVÁN, Szabó T. Attila [1906–1987]. Erdély nagy nyelvtudósa. Bp., 1996.). Balassa Iván írásának emellett elsősorban a csaknem fél évszázados személyes kapcsolat dokumentumainak földolgozása az érdeme. Sok figyelemre méltó adalékkal szolgál, azonban nézeteitől előadásunkban legtöbbször eltérünk.

Nehéz megállapítani, milyen néprajzi olvasmányokhoz jutott hozzá, egyáltalán milyen szakismeretekhez juthatott fölkészülése éveiben a fiatal Szabó T. Attila. Döntő lenne tudni, mely néprajzi tanulmányokra hivatkozott a nyelvjáráskutatás és a néprajz kapcsolatára építő Csúry Bálint szemináriumain és munkatársi kapcsolatukban. Azután mi volt az a szakirodalom, amit Kolozsvárott tanulmányozni lehetett. Természetesen nem zárjuk ki a terepen járás tapasztalatát sem, ám ehhez is kellettek előtanulmányok. Akkor is, ha tudjuk, hogy az erdélyi népelet színességével és elevenségével a korabeli erdélyi város lakó nap mint nap szembesült, hiszen a jelenségeknek tudatosulniuk kellett és értelmezést kellett kapniuk. Gondolhatunk az 1930 nyarán Csúry társaságában Moldvában tett kutatóútra, melynek során olyan életmóddal és szóhagyománnyal találkoztak, amelynek földözése egy mai szakember számára időutazással fölrérhet. A Lápos menti Domokosról közölt cikket „Karácsonyi népszokások” címmel (Erdély 35. 1938: 88–92), amely az 1932 nyarán a nevezett községben töltött, „a néprajzi viszonyok” tanulmányozására szánt nyolc hét terméke. Mégis tudnivaló, hogy ebben az időben az erdélyi magyar néprajzkutatás a korábbi évtizedekhez képest mélyponton volt, még gyűjtőmunka sem igen folyt, képzettnek mondható szakember nem dolgozott. Magyarországon a néprajztudomány igen nehezen és lassan heverte ki az első világháború és következményei okozta veszteségeket. Az 1920-as években alig születtek, még ritkábban láttak napvilágot meghatározó művek, sokaig hiányzott a régóta várt első szintézis. Így történhetett, hogy Szabó T. Attila néprajzi ismereteit és szemléletét „A magyarság néprajza” (Bp., 1933–37.) négy kötet alapozta és határozta meg. 1937-ben terjedelmes ismertetőt közölt róla a Páztortúzbán (396–8).

Az ismertetőből kiderül, hogy igen részletesen végigolvasta a terjedelmes köteteket és elfogadta a CZAKÓ ELEMÉR nevével jegyzett, de gyaníthatóan VISKY KÁROLY által írt ajánlás művelődéstörténeti fogantatású néprajzi alapvetését. Magáévá tette az európai néprajz nagy hagyományú, a magyar néprajz addigi történetében központi szerepű nézőpontot, azt, hogy a néprajz a kultúra legkorábbi rétegeit kutatja. Szabó T. Attilától idézzük: „A néprajz célja ... az, hogy az egyes népek, illetőleg az emberiség egyetemének birtokában lévő tárgyi és szellemi műveltségjavak keletkezését és eredetét világítsa meg. E tudomány művelőjét tehát elsősorban olyan jelenségek, az olyan anyagi és szellemi világgal összefüggő mozzanatok érdeklik, amelyeknek eredete az emberiség legkezdetlegesebb korába nyúlik vissza. A néprajz tulajdonképpen történeti jellegű tudomány, és célját tekintve a művelődéstörténethez áll legközelebb” (i. m. 396). Szabó T. Attila elfogadta a két tudományág közötti „A magyarság néprajza” bevezetőjében megfogalmazott különbségtételt is. Azaz a művelődéstörténet a kultúra kezdetleges állapotától a jelen felé – mintegy fejlődésvonalat követve – vizsgálódik, míg a néprajz fordítva, a jelenből próbál régebbi korokra következtetni. Ez a vélekedés a jelen állapotot a népinek mondott kultúra hanyatlásának tekinti, a történeti adatokat pedig a rekonstrukció során használja föl. Szabó T. Attila néprajzi cikkeit és néprajzi értékű munkáit hozzájárulásként írta, azokhoz a kutatásokhoz, amelyek „azt a különös

műveltségötvözetet vizsgálják, amelyet magyar népi műveltségnek nevezhetünk”. Egyre erősödő, majd kiteljesedő művelődéstörténeti érdeklődésébe illesztette be a néprajzot.

Az idézett könyvismertetés egyetértő jellege magyarázza, hogy míg Magyarországon az általános elismerő fogadtatás mellett fontos megállapításokat tartalmazó, szemléletváltást is fölvető szakkritikák láttak napvilágot, szerzőnk írásában a mű semmifajta bírálatával sem találkozunk. A magyarság néprajzát nem lezárásnak, hanem programadásnak fogta föl. Kritikája, mert a szöveg egy vonatkozásban mégis tartalmazott kritikát, a fent említett erdélyi állapotokra, a néprajzi kutatások hiányára vonatkozott: „e bérces hazában nincs senki, aki a néprajzi kutatók egész életet odaáldozó csapatához szegődött volna” (i. m. 398). (Nota bene: *Erdély-t* azért nem írt, mert abban az időben a földrajzi neveket nyilvánosan csak románul lehetett használni.)

A magyarság néprajza elolvasásának – talán nem túlzás mondani – élménye élet-hosszig meghatározta Szabó T. Attila néprajzról alkotott képét és fölfogását. Mielőtt némelyik művét kissé közelebbről szemügyre vesszük, még néhány megjegyzést kell tennünk. Az idézett ismertetésből kirajzolódó szemlélet és annak tartóssága megérteti, miért hasztalan az elméletek iránt amúgy is visszafogott érdeklődést tanúsító Szabó T. Attila munkáiban a mindenkori néprajzi irányok befolyását, különösen újabb elméletek hatását keresni.

Az 1930-as évek második felében azonban volt életében egy viszonylag rövid és szerintünk említetlenül nem hagyható fontos szakasz, ami némileg ellentmond a fenti állításnak. Csatlakozott a romániai magyar társadalom problémáit föltárni, megérteni és távlatban orvosolni szándékozó fiatal magyar értelmiségiekhez. A magyarországi és szlovenszko-i szociográfiai mozgalmakhoz hasonló falujárásokat Erdélyben DIMITRIE GUSTI monografikus kutatásai is ösztönözték. 1936-ban a kolozsvári református teológia kezdeményezésére az Erdélyi Fiatalok értelmiségi csoport a kalotaszegi Bábonyban szervezett falukutató táborot. Az anyagi alapot Kós Károly és a református egyházmegye teremtette meg. A hatósági engedély elnyerésére Gusti professzor közbenjárására is szükség volt, és végül ez segített, amikor a helyi hatalom mégis föllépett a táborozók ellen. A táborozást 23 főiskolás részvételével Szabó T. Attila vezette. A résztvevők jelentős fizikai munkát is vállaltak (utat építettek, patakot szabályoztak), illetőleg elkészítették a község történeti-demográfiai fölmérését, feltérképezték a települést, felmérték a lakásviszonyokat, és természetesen néprajzi, valamint népnyelvi gyűjtést végeztek. Az ellenséges hatósági környezet miatt hasonlóra azelőtt nem s ezután is majd csak Észak-Erdély visszacsatolását követően került sor. Az utóbbiak elsősorban a kitűnő szociológus, Venczel József nevéhez kapcsolódtak, Szabó T. Attila közvetlenül már nem vett részt bennük. A bábonyi munkáról azonban több írásban beszámolt: „Az első munkatábor” (Hitel 2. 1937: 51–65), „Bábony története és települése” (Erdélyi Múzeum 44. 1939: 35–62, külön füzetben is), „A bábonyi népi építkezés néhány emléke” (Erdély 35. 1938: 19–22). Ennek a tevékenységnek a keretében íródott átfogó-ismertető, munkára serkentő tanulmánya is: „A transylván magyar társadalomkutatás” (Hitel 3. 1938: 1–22, külön füzetben is). Ezek az írások, mint az egész erdélyi magyar falukutatás természetes módon képezik előzményét a magyar társadalomnéprajznak.

1940 után Szabó T. Attila munkásságában a történeti nyelvészettel és a nyelvjárástannal foglalkozó, igen sokszor néprajzi érdekű művek mellett nem találunk terepmunka eredményeként készült néprajzi cikkeket. Ám viszonylag rendszeresen, különösen élete második felének egy szakaszában szívesen ismertetett néprajzi könyveket. Azért a második felében, mert több mint egy évtizeden át Romániában magyar néprajzi kötetek nem jelentek meg, magyarországiak ismertetését pedig tiltották. Tegyük hozzá: egy ideig fórum sem volt, ahová írni lehetett volna, s ha lett volna, néhány évig neki magának is csupán elvétve nyílt közlésre szabadsága. Amint azonban értékes kiadványok jelentek meg, Szabó T. Attila terjedelmes ismertetéseket írt róluk, mint a ma már könyvritkaságnak számító, FARAGÓ JÓZSEF

és JAGAMAS JÁNOS által gondozott „Moldvai csángó népdalok és népballadák”-ról (Korunk 16: 1761–5), valamint KONSZA SAMU „Háromszéki magyar népköltészet” című gyűjteményéről (Korunk 17: 452–7), ugyanígy NAGY JENŐ kalotaszegi népi öltözetről szóló könyvéről (Utunk 14. 1959/7: 2) és mint magyarországi kiadványról társtalanul BERZE NAGY JÁNOS magyar népmese-katalógusáról (Korunk 3. 1959: 279–82).

Amikor az 1960-as évek legvégén egynéhány esztendőre szabadabb lett a könyvkiadás, és egy sor régóta asztalfiókban rejtőző néprajzi mű napvilágot láthatott, egész sorozat ismertetést jelentetett meg: ALMÁSI ISTVÁN és OLOSZ KATALIN magyargyerőmonostori népköltészeti kötetéről (Igaz Szó 18. 1969: 871–8), KURCSI MINYA FARAGÓ JÓZSEF által közzé tett meséiről (Igaz Szó 18. 1969. (XVIII.) 704–710), később több ízben az etnográfus KÓS KÁROLY kötetéről. (Először: KÓS KÁROLY, Népelet és néphagyomány: Korunk 31. 1972: 1885–90.) További fősorolás helyett érdemes két dologra figyelniünk: néprajzi érdeklődése megmaradt, és akkor is tudott időt szakítani néprajzi művek olvasására meg értékelésére, amikor hajlott korában egyelőre még egyedül végezte az Erdélyi Magyar Szótörténeti Társaság szerkesztését. Szemléleti megközelítése megmaradt, és ezúttal sem akart okosabb lenni a néprajzosoknál, nem osztott tanácsokat, hanem szellemi energiát nem kímélve, tudói tekintélyével hangsúlyozta e művek jelentőségét. Tette ezt a nyelvészet mellett más tudomány-
szakokhoz tartozó művekkel is, mint például a Kriterion Könyvkiadó „fehér könyvek”-nek emlegetett művelődéstörténeti sorozata darabjaival, de leginkább a néprajzi kötetekkel.

Az utóbb szóba hozott, a romániai magyar könyvkiadás egy időre pezsdültebb esztendőre esnek az ünnepeltnek azok a művei, amelyeket a folklorisztikához sorolhatunk, bár BALASSA IVÁN Szabó T. Attila életrajzában az irodalomtörténet fejezetben emlékezett meg róluk. Velük kapcsolatban előjáróban utalunk rá, hogy Szabó T. Attila szívesen művelte a kutatás- és tudománytörténetet. Értékesek mind az elődökről, az erdélyi pantheon alakjairól készített írásai, mind azokról a kortársairól írt emlékezései, nekrológjai, akiknek az erdélyi patheonba kerülését ily módon, hitelesen maga is segítette.

Önálló kiadványban jelent meg 1942-ben az általa mint tisztségviselő és az Erdélyi Múzeum szerkesztője által írt „Az Erdélyi Múzeum-Egyesület története és feladatai” (Kolozsvár, 1942.). Nemcsak nagyléptékű áttekintése Erdély akadémiaja gazdag múltjának, hanem címének megfelelően programadás, a tennivalók számbavétele, magától értetődően néprajzi vonatkozásokkal is, mindez szilárdnak igazán nem nevezhető politikai helyzetben, a háború alatt. Több dolgozatban közreadta, amit a nyelvtörténeti és a nyelvjárástani kutatások történetéről tudott. Közülük ezúttal most a néprajzhoz leginkább kötődőt említjük, a FARAGÓ JÓZSEF (folklor) és ANTAL ÁRPÁD (irodalomtörténet) társszerzőségével alkotott Kriza János-monográfiát, amelyben harmadikként az ő tollából született meg Kriza néprajzi érdeklődésének értékelése (Kriza és a Vadrózsák helye a nyelvjáráskutatásban. Bukarest, 1965. 203–68; átdolgozott-bővített kiadás: Kolozsvár, 1971. 177–232). Kriza az egyik főszereplője „A hazai magyar népballada-gyűjtés életútja” című jeles tanulmányának; KALLÓS ZOLTÁNNAK az egész magyar nyelvterületen hatalmas sikert arató gyűjteménye ihlette (Balladák könyve. Élő hazai magyar népballadák. Bukarest, 1970. 5–42), annak bevezetőjeként jelent meg. Szabó T. Attila a kötet gondozását, jegyzetelését is vállalta. Nem az az érdeme, hogy ismeri és alkalmazza a balladakutatás korábbi és kortárs elméleteit, ezt hiába keresnénk benne, hanem a gyűjtéstörténet egységes folyamatba foglalása, a magyar népköltészeti gyűjtésben Erdély kiemelkedő szerepének hangsúlyozása, a folyamatosság fölmutatása, melyet KALLÓS könyve koronáz meg. A cím („hazai”) Románia mai területére vonatkozik, annak a kényszernek a következménye, hogy a kultúrpolitika, ahol csak tehetette, akadályozta az erdélyi és más magyarok lakta területek nyelvi-műveltségbeli összetartozásának bemutatását. Személyesen nem olvashatta föl a Magyar Néprajzi Társaság tudománytörténeti

ülésszakára a kolozsvári néprajzi tanszék alapítójáról készített előadását sem: „Viski Károly nyelvészeti, filológiai és művelődéstörténeti munkássága” (*Ethnographia* 85. 1974: 158–74).

Szabó T. Attila ezekben az esztendőkbén más vonatkozásban is foglalkozott folklorisztikával. A „Haja, haja virágom” című bibliofil kötet (Virágénekek. Bukarest, 1969.) az ő munkájaként, bevezető tanulmányával (5–19) kísértén a XV. századtól a jelenkorig tartalmaz válogatást, csaknem félévezredes ívet alkotva az első fennmaradt virágénekektől a kortárs magyar lírai népdalokig. Különös értéke, hogy kedves, közeli barátja, Gy. Szabó Béla eredeti dúcokról nyomott fametszetei illusztrálják. (Szabadjon ide iktatni egy személyes, de közérdeklődésre számot tartó emléket. A könyv nyomdába kerülése idején mondta el nekem, hogy a cenzúra egy ideig visszatartotta a kéziratot, mert a mindenkori román virágénekekkel való párhuzamot hiányolta belőle. Amikor elfogadta, hogy ez nem lehetséges, ki kellett hagyni a szövegek földrajzi lelhelyeit, mert azok nagy része nem Romániára vonatkozott.) Ez a szép könyv nemcsak a tudós kedves ajándéka a könyvgyűjtőknek, hanem első fontos közleményeinek kései visszhangja is. A koraujkori kéziratok lírai versek és epikus énekek ismeretében huszonévesen figyelemre méltó teljesítményt ért el: „Az Erdélyi Múzeum-Egylet XVI–XIX. századi kéziratok énekeskönyvei” (*Erdélyi Irodalmi Szemle* 6. 1929: 284–304, külön füzetben is; egyébként ez volt az első nyomdafestéket látott tanulmánya) és „Kéziratok énekeskönyveink és verses kézírataink a XVI–XIX. században” (*Zilah*, 1934.). Utóbb még számos, általa levéltárakban föllelt e körbe tartozó, főleg műköltészet és népköltészet határvidékén elhelyezhető szöveget tett közzé.

Néprajzi cikkeinek legnagyobb csoportját a történeti adatközlések és a történeti adatközléseken alapuló írások alkotják. Nem könnyű ezeket a különböző nyelvtörténeti témájú közleményektől határozottan elválasztani, hiszen a történeti néprajzi kutatásoknak nagyon fontos forrása az a koraujkori levéltári anyag, melyre támaszkodva Szabó T. Attila dolgozott. S ha nyelvtörténeti cikként olvassuk a levéltári bűvárlat eredményét, gyakran akkor is hamar rátalálunk néprajzi vonatkozásokra. Nem feledkezhetünk meg a nagyszámú történeti helynévközlésről. Ezek sorában a legterjedelmesebb, a „Kalotaszeg helynevei”-nek hatalmas korpusza (Kolozsvár, 1942.) szinte kifogyhatatlan néprajzi adattár. Szempontunkból sem maradhat említés nélkül fontos településtörténeti tanulmánya: „Kolozsvár települése a XIX. századig” (Kolozsvár, 1946.).

Legbiztosabb szempont magának a szerzőnek a döntése. Ha néprajzi folyóiratban (előbb a Néprajzi Értesítőben, majd az *Ethnographiában*) jelentette meg közleményét, bizonyára elsődlegesnek ítélte a néprajztudomány illetékességét. Az *Ethnographiában* napvilágot látott írások zöme különben az 1960-as, 1970-es évekre esik, amikor a folyóiratot az a K. KOVÁCS LÁSZLÓ szerkesztette, akivel annak idején az Erdélyi Tudományos Intézetben munkatársak voltak. Ő vállalta az akkor igazán nem kedvező körülmények között más erdélyi szerzők nem postai úton küldött cikkeit is, bár éppen Szabó T. Attila mesteréről, Kelemen Lajosról készített nekrológja – a szerző kérésére – álnéven jelent meg (HEGYI MIKLÓS, Kelemen Lajos [1877–1963] és történeti néprajzi munkássága: *Ethnographia* 75. 1964: 617–24).

A történeti néprajzi írások nagy része a tárgyi világ néhány csoportjával foglalkozik: textíliák (hímzések, szőtesek), viselet, kerámia, építkezés és lakáskultúra (ház, kapu, berendezés). Számos további írás szól az egykori mindennapok egy-egy részletéről. Mindezeknek szinte azonos a fölépítése. Többnyire ismert, korábban fölvetődött problémához tartozó, általa kijegyzetelt adatokra (rendszerint nagyobb számú adalékra) építkezve fejt ki mondanóját a szerző. Kiderül, vajon az újabb ismeretek fényében miért módosul az eddigi álláspont vagy éppen miért erősíthető meg. A fazekaskészítmények és a kapuk, galambúgos nagykapuk kérdéséről olvasható írások szemléletes példái ennek a módszernek. Másutt az adatsorok kiegészítése a cikk értéke, mint például a festett famennyezetek monográfiájának erdélyi anyagát bőségesen gyarapító közlésben. Szinte mindig óvatosan következtetett,

ragaszkodott az írásos adatok hitelességéhez, és nem kívánt az etnográfusok helyett gondolkozni, hanem fölkinálta a mérlegelés lehetőségét. Módszertani azonosságuk miatt nem részletezzük ezeknek a cikkeknek, tanulmányoknak a bemutatását. Szemléletükben még föltétlenül kiemelendő, hogy nem törekednek mindenáron különbséget tenni „népi”, „úri”, „paraszi” vagy „nemesi” között. Szabó T. Attila pontosan érzékelte, hogy az általa leginkább vizsgált erdélyi világ kultúrájában a társadalmi különbségek nagyon gyakran elmosódtak, az átmenetek rendszeresek voltak. (Szerzőjük által összeállított gyűjteményük: *Nép és nyelv. Válogatott tanulmányok, cikkek 4.* Bukarest, 1980. 276–501.)

Végül nem akarunk megfelekedni az Erdélyi Magyar Szótörténeti Tár néprajzi értékéről sem. Ám az életmű központi alkotásával emlékülésünkön önálló előadás foglalkozik. BALASSA IVÁN életrajza is bőségesen tárgyalja. A történeti néprajznak éppoly kimeríthetetlenül nagy forrásbázisa, mint több más műltkutató tudománynak. A Szótörténeti Tárról ismételten elmondható, amit fentebb a nyelvtörténeti írásokról általában megállapítottunk; a szócikkek nagy részének közvetlenül vagy közvetve megvan a néprajzi vonatkozása.

Legvégül a néprajz és Szabó T. Attila kapcsolatát bemutató előadásomban még egy személyes vonatkozást kívánok megemlíteni. Az 1970-es évek első felében a Magyar Néprajzi Lexikon munkálatai csúcán lehetőség nyílt rá, hogy a néprajzi csoportok és tájak szócikkei önálló kötetben előtanulmányként megjelenhessenek. Így adta ki az Akadémiai Kiadó FILEP ANTALLal közös könyvünket, „A magyar nép táji-történeti tagolódásá”-t (Bp., 1975.). A kézirat lezárása előtt sikerült titkon egy másolatot az erdélyi anyagból Kolozsvárra juttatni, hogy többen, elsősorban a történeti névanyag nagy tudósa, Szabó T. Attila lektorálják. Készségesen megtette, kiegészítésekkel ellátta, majd ahogyan kapta, ugyanolyan módon visszaküldte. Nem sokkal később a lexikon személyi szócikkeihez az élő erdélyi néprajzosok és néprajzi érdekű kutatásokkal foglalkozó szakemberek adatait kértük hasonló úton. Szabó T. Attila személyesen vállalta, hogy utánajár az adatoknak, sőt ajánlott újabb, látóköriükből kimaradt kollégákat. Legközelebbi utamon lakásán fölkeresve köszöntem meg neki. Azonban írásban és különösen nyomtatásban az akkori politikai viszonyok miatt nem fejezhettem ki a magyar néprajz köszönetét. Hálás szívvel őrizzük emlékét ezért a szolgálatáért is.

KÓSA LÁSZLÓ

Attila T. Szabó and ethnography

It is repeatedly pointed out in papers reviewing Attila T. Szabó's publications or assessing his completed oeuvre that, given the multifariousness of his work, ethnography, literary criticism and cultural history are also among the disciplines that must keep an eye on his accomplishments, on account of a number of his articles, studies and books that can be seen as belonging to those disciplines. He himself pointed out several times in interviews and on other occasions that he intended to contribute not only to linguistics but to other branches of scholarship as well. However, it has to be added that, surveying his work discipline by discipline, we must never forget that the multiplicity of his interests always pointed towards the integration, rather than towards the divergence, of those fields. This is the case with respect to his relationship to ethnography, too. He wrote papers in ethnography in a manner that he never for a moment gave up his identity as a linguist; indeed, it is just that identity that gives a special flavour to his ethnographic papers. He never considered himself to be an ethnographer or an expert on folklore, even if a number of his writings can be accepted as ethnographic without reservation. The present talk surveys those writings in the first place, but it also includes an ethnographically-minded review of some of the rest of his work.

LÁSZLÓ KÓSA